

Specifické (?) laténské aktivity v Kněžmostě v Pojizeří

Jiří Waldhauser

ÚVOD

Ačkoli počet nalezišť v regionech Pojizeří z doby od sklonku halštatu po konec laténu vzrostl od dob Josefa Ladislava Píče do současnosti téměř stokrát (cf. *Waldhauser 2002*), základnu bádání stále obohacují objevy nových nalezišť, někdy doprovázené novými aspekty. K nim náleží aktuální zjištění souboru laténské keramiky v zavodněném prostředí v zástavbě obce Kněžmostu na severu bývalého mladoboleslavského okresu (Středočeský kraj).

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY A NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI

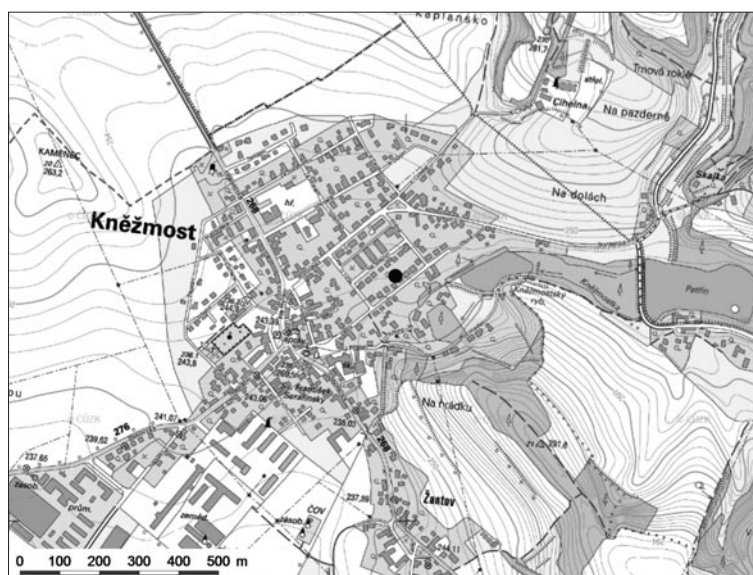
Místo nálezu se nachází v severovýchodní části intravilánu obce Kněžmost v areálu zahrady rodinné vilky čp. 246 (50.4908431 N, 15.0419286 E; *obr. 1*). Leží v bývalé inundaci říčky Kněžmostky, v současnosti přibližně 80 metrů od vodoteče, a to v nadmořské výšce 240 m n. m. Současné převýšení nad hladinou zmíněného toku dosahuje hodnot okolo metru. Pedologická pozorování indikují nívné půdy aluvionu, aniž by do hloubky 1,25 m bylo dosaženo archeologicky sterilní podloží. Ostatní přírodní parametry lokality Kněžmost se rámcově kryjí s regiony Pojizeří jako od neolitu nepřerušeně osídlené staré sídelní ekumeny (cf. *Dreslerová et al.; Waldhauser 2015*).

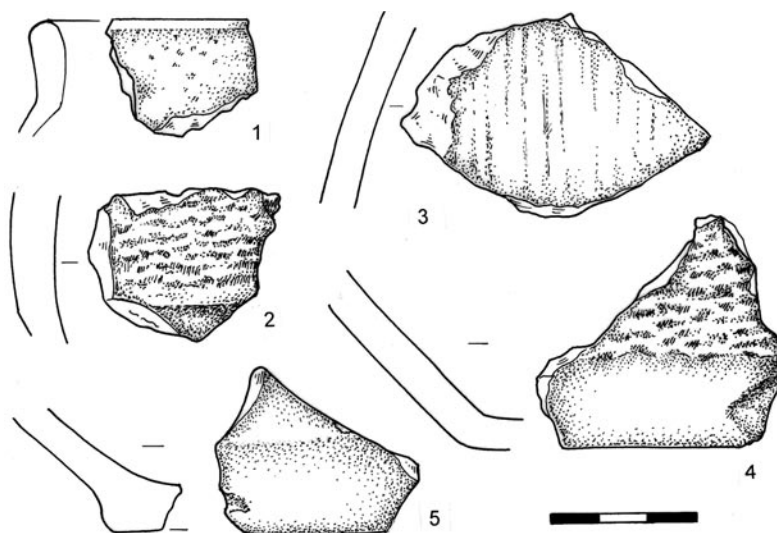
Při rozšiřování zahradního jezírka na jaře roku 2016 narazil kovář Pavel Kverek v hloubce 70 cm pod hladinou na „černé bahno“. V něm byly dislokovány keramické fragmenty a výjimečně také zetlelé dřevo. Hladina zřejmě podzemní vody posléze vystoupala až 45 cm pod současný povrch. Rekognoskace situace byla provedena v červnu 2016 autorem tohoto sdělení, aniž by byl v terénu proveden jakýkoli archeologický zásah.

První nálezy z tohoto prostoru byly ohlášeny již v roce 2003 při zakládání zahradního jezírka. Jednalo se o početnou keramiku z vrcholného středověku a novověku, dále o několik – dle laskavého určení Sl. Vencla – do mezolitu datovaných silexů a fragment broušeného vrтанého nástroje z neolitu až eneolitu (*Waldhauser 2006*). V místní vlastivědné literatuře byla o nálezu z doby laténské z r. 2016 otištěna krátká noticka (*Waldhauser 2016*).

Obr. 1. Kněžmost, okr. Ml. Boleslav. Situace laténské lokality v intravilánu obce. Vlevo: poloha lokality na mapě Čech

Obr. 2. Kněžmost, okr. Mladá Boleslav. Keramika.
Kresba Andrea Waldhauserová

Popis archeologických nálezů

Soubor laténské keramiky tvoří celkem 16 jedinců, z nichž pět bylo vyobrazeno (obr. 2):

- 1) okraj nádoby s prohnutým hrdlem, písčité ostřívo, tvrdý výpal, šedý;
- 2) výduť, hloubkové místy nevýrazné drsnění, ostřívo s miniaturními kamínky, šedý;
- 3) výduť, písčité, nevýrazné svislé rýhování, otřelý, tvrdý výpal, s kamínky, žlutošedý;
- 4) dno nádoby konické, vyhlazený pás nade dnem, hloubkové drsnění těla, ostřívo s kamínky, standardní výpal, hnědočerný;
- 5) dno nádoby s odsazením, stejné zpracování a znaky jako předcházející fragment.

Zbytek souboru se skládá z atypických šedých zlomků, další byl zhotoven z keramického bahnitého materiálu

a poslední zastupuje netypické dno. V souboru chybí tenkostěnná keramika zhotovená na hrncářském kruhu, což je zřejmě způsobeno jeho malou četností; v regionech Pojizeří se vytvářená keramika vyskytuje jinak v téměř všech početnějších souborech.

DATOVÁNÍ KERAMIKY

Početně „podprahový“ soubor lze časově zařadit pouze orientačně. Ze souboru vynikají tři fragmenty s klasickým hloubkovým (struhadlovitým) drsněním (např. obr. 2:2), v jednom případě s diagnostickým znakem vyhlazeného pásu nade dnem (obr. 2:4). Datace souboru do období, aproximativně LT C2–D1, může být zřejmě přijímána bez výhrad (Venclová ed. 2008, 99–100). Tento horizont je výrazně zastoupen v obou regionech Pojizeří, někdy i lokalitami nadregionálního významu (Čertova ruka/Karlovice, Řepov, Trosky/Troskovic; Filip 1947; Waldhauser 2005; Waldhauser – Lutovský 2002).

VYMEZENÍ SPECIÁLNÍ PROBLEMATIKY

Diskutovat je třeba jednak výskyt zetlelého dřeva v zavodněném prostředí (byť jeho přímá souvislost s laténskou keramikou není nezpochybnitelná), jednak polohu lokality. Zaměříme se na analogické situace z kvadrantu severovýchodních Čech, odkud jsou radiokarbonem do laténu datovatelné relikty známy ze Staré Boleslavi, z hloubky 1,85–1,9 m (Boháčová ed. 2003, 371).

Zavodnění výskytu laténské keramiky evokuje položení otázky, zda jde o primární nebo druhotné uložení hmotné kultury doby laténské. Okolnost, že místo nálezu je vzdáleno od současné vodoteče III. řádu, říčky Kněžmostky, přibližně 80 metrů, vypovídá pouze o jejich kontemporárním těsném sousedství. Ovšem tok říčky Kněžmostky mohl v laténu probíhat jinde, v distanci minimálně řádu desítek metrů.

Z nejbližšího osídlení v zemědělském pravěku, konkrétně v pozdním halštatu, je osídlení doloženo na ca 350 m vzdálené lokalitě Pazderna (Lutovský a kol. 2013, 801) nebo z prostoru mezi Kněžmostem a Branžeží nepochybně v LT C2–D1 v distanci ca 2 km (Waldhauser 1994), popřípadě ze 7,2 km vzdálené Sokolky v katastru Srbska (Waldhauser – Koldová 2000). Lokalita Kněžmost je tedy situována v běžně v průběhu laténu osídleném území (cf. Waldhauser – Krásný 2006, 121–142). Položit je nutno badatelskou otázku, zda mohly být fragmenty laténské keramiky na sledovanou lokalitu přeneseny erozí, při povodni apod. z dosud neznámého sídla Keltů. Vyloučit to nelze, nicméně průkazné doklady nebo indicie zatím scházejí.

Další možností je, že relativně početné zlomky nalezené laténské keramiky indikují soudobé laténské osídlení nivy, které by bylo možno hodnotit jako mimořádné. Jako podobnou analogickou situaci lze ze severovýchodního kvadrantu Čech uvést laténskou lokalitu Kopidlno (Novák – Waldhauser 2017), kde lze zvažovat cílevědomé osídlení (rozhraní) nivy, jak se tato problematika stala teprve nedávno badatelským cílem (Dreslerová 1995, 112, tab. 1).

SUMARIZACE VÝSLEDKŮ STUDIA

V intravilánu Kněžmostu se na již dříve známé lokalitě (Waldhauser 2006) podařilo při rozšiřování zahradního jezírka identifikovat hmotnou kulturu mladšího úseku doby laténské, patrně z LT C2–LT D1. Zda úlomky laténské keramiky byly do dnes zavodněného prostoru zaneseny erozí z jiné laténské struktury nebo na místě existovalo sídlo, možná specifické funkce, nelze pro lokalitu Kněžmost rozhodnout. Na místě neproběhl archeologický výzkum a nálezové okolnosti zůstaly nanejvýš torzovité. Lokalita by byla vhodná pro environmentální výzkum, jaký byl prováděn na lokalitě Okna (Dreslerová *et al.* 2013).

LITERATURA

- Boháčová, I. ed. 2003: Stará Boleslav Přemyslovský hrad v raném středověku. *Mediaevalia archaeologica* 5. Praha.
- Dreslerová, D. 1995: The prehistory of the Middle Labe (Elbe) foodplain in the light of archaeological finds, *Památky archeologické* 86, 105–145.
- Dreslerová, D. – Waldhauser, J. – Abraham, V. – Kočár, P. – Křivánek, R. – Meduna, P. – Sádlo, J. 2013: Bezdězsko – Dokesko v pravěku a laténské sídliště v Oknech, *Archeologické rozhledy* 65, 535–573.
- Filip, J. 1947: Dějinné počátky Českého ráje. Praha.
- Lutovský, M. a kol. 2013: Terénní výzkumy Ústavu archeologické památkové péče středních Čech v roce 2012, *Archeologie ve středních Čechách* 17, 793–813.
- Novák, R. – Waldhauser, J. 2017: Záchranný výzkum laténského sídla v Kopidlně na Jičínsku. In: Sborník N. Venclové (v tisku).
- Venclová, N. ed. 2008: Doba laténská. *Archeologie pravěkých Čech* 7. Praha.
- Waldhauser, J. 1994: Zánik keltského osídlení v Českém ráji a Pojizeří na základě výzkumu keltského osídlení v Branžeži, *Od Ještěda k Troskám* 7, 51–54.
- Waldhauser, J. 2002: Keltové na Jizeře a v Českém ráji. Praha – Mladá Boleslav.
- Waldhauser, J. 2005: Laténský objekt 14/04 s nálezem antické mince a rotačního mlýnku z Řepova na Mladoboleslavsku, *Archeologie ve středních Čechách* 9, 307–316.
- Waldhauser, J. 2006: Kněžmost, okres Mladá Boleslav, *Výzkumy v Čechách* 2003, 123.
- Waldhauser, J. 2015: Nález segmentu koňského postroje oppidálního laténu v Kropáčově Vrutici na Mladoboleslavsku, *Archeologie ve středních Čechách* 19, 255–261.
- Waldhauser, J. 2016: Objev Keltů u Kněžmosta, *Od Ještěda k Troskám* 3, 143–144.
- Waldhauser, J. – Koldová, K. 2006: Mimořádné aktivity Keltů na skalním útvaru Sokolka v Českém ráji, *Archeologie ve středních Čechách* 10, 555–598.
- Waldhauser, J. – Krásný, F. 2006: Problémy konce doby laténské v Pojizeří. In: E. Droberjar – M. Lutovský (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 91–147.
- Waldhauser, J. – Lutovský, M. 2002: Semín a Trosky. Problematika laténských struktur a lokalit, *Archeologie ve středních Čechách* 6, 325–350.

Specific (?) La Tène period activities at Kněžmost in the Jizera region

In the built-up area of the village of Kněžmost, at an already known site (Waldhauser 2003), it was possible to identify material culture dating from the late phase of the La Tène period, most likely from LT C2 – LT D1. The discovery was made during the enlargement of a garden pond. It is not possible to say whether the La Tène period pottery fragments were brought to this currently water logged area by erosion from another La Tène period structure or whether there used to be a settlement, perhaps with a specific function. No archaeological excavation has been conducted at the site and the find circumstances are only known fragmentarily.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Location of the site

Fig. 2. Pottery
